

Barbara Kukowicz-Wirowska (1950-2021).
Toruńska przewodniczka.
Kustosz Muzeum Okręgowego w Toruniu.
Twórczyni Muzeum Toruńskiego Piernika

Barbara Kukowicz-Wirowska – starszy kustosz Muzeum Okręgowego w Toruniu, długoletni kierownik Działu Naukowo-Oświatowego, pomysłodawczyni i założycielka Działu Historii Toruńskiego Piernikarstwa, a także Muzeum Toruńskiego Piernika – urodziła się 1 kwietnia 1950 r. jako córka Alojzego Krzyżanowskiego i Jadwigi z domu Koseckiej. Całe swoje życie związała z Toruniem. Tutaj ukończyła szkołę podstawową (1964 r.) oraz V Liceum Ogólnokształcące (1968 r.). W 1975 r. ukończyła studia (kierunek historia) na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Mikołaja Kopernika.

Pracę zawodową po studiach rozpoczęła w Wojewódzkim Domu Kultury, w którym pracowała w latach 1975-1982 jako instruktor ds. szkolenia i doskonalenia zawodowego, przygotowując kadrę kulturalno-wychowawczą ówczesnego województwa toruńskiego. W 1982 r. została zatrudniona w Muzeum Okręgowym w Toruniu na stanowisku kierownika Działu Naukowo-Oświatowego, kolejno jako adiunkt, kustosz i starszy kustosz. W 1991 r. ukończyła Podyplomowe Studium Muzealne przy Wydziale Sztuk Pięknych UMK w Toruniu. Funkcję kierownika Działu sprawowała do 2005 r., kiedy to ze względów zdrowotnych zdecydowała się przejść na emeryturę, a następnie kontynuowała pracę w częściowym wymiarze godzin. W 2012 r. została pierwszym kierownikiem Działu Historii Toruńskiego Piernikarstwa, a po otwarciu Muzeum Toruńskiego Piernika z końcem 2015 r. przeszła po 33 latach pracy na pełną emeryturę.

Była długoletnim kierownikiem Działu Naukowo-Oświatowego. Studia, ukończone z wyróżnieniem na toruńskim Uniwersytecie Mikołaja Kopernika, dały jej wiedzę i przygotowanie do kierowania muzealną edukacją. Wniosła do Działu Naukowo-Oświatowego energię, która pozwoliła kontynuować dzieło zapoczątkowane jeszcze przez poprzedniego kierownika – Kalinę Skłodowską-Antonowicz. Barbara Kukowicz-Wirowska, pełniąc funkcję kierowniczą, zreformowała działalność edukacyjną Muzeum, wzbogacając ją o aktywność wystawienniczą, wydawniczą i promocyjną.

W dorobku zawodowym Barbary Kukowicz-Wirowskiej nie sposób pominąć zainicjowania wielu istotnych przedsięwzięć z zakresu kultury i sztuki. Była pomysłodawczynią cyklu spotkań z wybitnymi posta-

ciami świata kultury i nauki pod nazwą „Wieczory Galowe w toruńskim Ratuszu”. Powodzeniem cieszył się również inny cykl imprez kontynuowany przez nią i zespół Działu pod hasłem „Niedziela w Muzeum”. Organizowała także wiele spotkań promujących wydawnictwa związane z historią, kulturą i sztuką Torunia oraz regionu kujawsko-pomorskiego. Wielokrotnie brała udział w targach turystycznych i konserwatorskich w kraju i za granicą, godnie reprezentując Muzeum Okręgowe w Toruniu oraz gród Kopernika. Z jej inicjatywy Muzeum Okręgowe w Toruniu przejęło realizację Ogólnopolskiego Konkursu Plastycznego dla Dzieci i Młodzieży „Moja Przygoda w Muzeum”. Jej wieloletnia praca jako koordynatora tego konkursu, współpraca z Ministerstwem Kultury i Sztuki oraz Ministerstwem Edukacji przyczyniły się do podniesienia rangi „Przygody” z konkursu krajowego do międzynarodowego (2007 r.). Projekt rozwinął się, został poszerzony o warsztaty edukacyjne dla opiekunów plastycznych, nauczycieli i edukatorów muzealnych i jest nadal z powodzeniem realizowany.

Jeszcze jako studentka wzięła udział w kursie na przewodnika turystycznego po Toruniu i na długie lata związała się z Polskim Towarzystwem Turystyczno-Krajoznawczym w Toruniu. Aktywnie włączyła się w cykl oprowadzań turystów, zwłaszcza w latach siedemdziesiątych ubiegłego wieku, kiedy to 500-lecie urodzin Mikołaja Kopernika przyciągnęło do Torunia rzesze gości zainteresowanych historią miasta oraz życiem i dziełem wybitnego astronoma. Zasiadała w komisjach egzaminacyjnych, prowadziła wykłady i szkolenia dla przyszłych przewodników, zawsze wspierając i życzliwą postawą pomagając w stresujących sytuacjach.

Niemalże z chwilą podjęcia pracy w toruńskim Muzeum w 1982 r. aktywnie włączyła się w działalność Towarzystwa Przyjaciół Muzeum Okręgowego w Toruniu, będąc jego członkiem, sekretarzem oraz wieloletnim wiceprezesem. Przez długie lata była jego głównym filarem. Jej inteligencja, wysoka kultura osobista i zdolności organizacyjne, a także wielka otwartość na drugiego człowieka sprawiły, że działalność Towarzystwa nabrała tempa, rozszerzając ofertę dla osób chętnie wstępujących w jego szeregi. Sukcesywnie powiększało się grono osób zainteresowanych sztuką, muzealnictwem i pracą toruńskiego Muzeum.

Głównym dążeniem Barbary Kukowicz-Wirowskiej stało się budowanie więzi społecznych poprzez organizowanie cyklicznych spotkań z interesującymi osobami, kuratorami wystaw, a także promocji książek. Na podkreślenie zasługuje również inicjowanie współpracy międzyinstytucjonalnej w zakresie organizacji wykładów i prelekcji historyków i historyków sztuki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika Torunia, jak też realizacja projektów wydawniczych, edukacyjnych i popularyzacyjnych dofinansowanych przez Urząd Marszałkowski Województwa Kujawsko-Pomorskiego, m.in. „Pasja podróżowania. Podróże bez barier” czy „W świecie toruńskiego piernika”.

Za zasługi na polu edukacji, kultury i sztuki została odznaczona wieloma odznakami i medalami: w 1989 r. – „Za zasługi dla Oświaty”, „Zasłużony Działacz Kultury”, w 1998 r. – Złota Odznaka „Za Opiekę nad Zabytkami”, „Medal Komisji Edukacji Narodowej”, w 2011 r. – Brązowy Medal „Zasłużony Kulturze Gloria Artis”.

Szczególnie ważne podkreślenia są działania Barbary Kukowicz-Wirowskiej na rzecz toruńskiego piernikarstwa – opieki nad związanym z nim dziedzictwem materialnym i niematerialnym oraz jego popularyzacją. W 2001 r. nawiązała wieloletnią i trwałą współpracę z Fabryką Cukierniczą „Kopernik”, która zaowocowała stworzeniem ekspozycji stałych i czasowych. Była współautorką wystawy „Świat toruńskiego piernika” w Domu Mikołaja Kopernika (2006 r.) oraz „wędrującej” ekspozycji, o tym samym tytule, promującej miasto Toruń i jego najbardziej rozpoznawalny symbol (2008 r.). Dzięki jej wielkiej pasji, dogłębnej znajomości historii miasta i jego genius loci, a także dzięki wybitnej intuicji kuratorskiej, powstał wyjątkowy projekt związany z toruńskim piernikarstwem. Jego zwieńczeniem było utworzenie jedynej profesjonalnej jednostki muzealnej w Polsce zajmującej się dziejami i obecnością pierników w kulturze, najpierw Działu Historii Toruńskiego Piernikarstwa (2012 r.), a trzy lata później Muzeum, w dawnej fabryce pierników przy ulicy Strumykowej 4. Rola Barbary Kukowicz-Wirowskiej w tworzeniu kolekcji muzealiów oraz w opiece nad dziedzictwem w zakresie piernikarstwa jest nieoceniona. Z zaangażowaniem zajmowała się pozyskiwaniem zarówno obiektów do kolekcji muzealnej, jak i informacji archiwalnych, źródłowych czy wspomnień, a także relacji. Ważną ideą było również utworzenie Europej-

skiego Centrum Piernika i nawiązanie współpracy m.in. z artystami z Estonii czy muzealnikami z Niemiec.

O randze tych osiągnięć świadczą otrzymane nagrody i wyróżnienia, m.in.: nagroda dla najlepszej ekspozycji muzealnej w kraju w roku 2015 (w kategorii wystaw przyrodniczych i technicznych) Sybilla 2015, przyznawana przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, oraz tytuł finalisty konkursu na Europejskie Muzeum Roku w Zagrzebiu w 2017 r.

Te imponujące dokonania pokazują nam, że Barbara Kukowicz-Wirowska była niesłuchanie pracowita, zaangażowana, oddana sprawom Muzeum, pełna pozytywnej energii i dobrych pomysłów. Niezwykle ciepła i otwarta na potrzeby innych. Wyrozumiała i empatyczna. Zawsze chętna do pomocy, wspierająca każdego w trudnych momentach. Służyła dobrą radą, broniła, brała na siebie niedogodności życia muzealnego. Z sympatią pomagała młodym pracownikom zdobywać szlify i doskonalić się w zawodzie.

Była dwukrotnie zamężna, miała trzy córki. Rodzina była dla niej wartością nadrzędną. Była jej całkowicie oddana.

Z cierpliwością i spokojem znosiła ciężką chorobę. Nie chciała rezygnować z pracy, pomimo poważnych operacji i trudnego leczenia. Kontakt z drugim człowiekiem, możliwość działania i realizowania kolejnych zadań traktowała jako formę terapii. Wyjątkowe umiejętności interpersonalne sprawiały, że potrafiła porozumieć się z każdym człowiekiem i każdego człowieka szanowała. Jej głęboka empatia pozwalała rozumieć punkty widzenia innych ludzi, które akceptowała, choć nie zawsze się z nimi zgadzała. Trudności przezwyciężała stosując ulubioną sentencję z Owidiusza: „Kropla drąży skałę nie siłą, lecz częstym spadaniem”.

Zmarła 21 sierpnia 2021 r. Uroczystości pogrzebowe odbyły się 27 sierpnia na cmentarzu św. Jerzego w Toruniu.

Cykle spotkań i wydarzeń

– Wieczory Galowe w starym Ratuszu

z udziałem m.in. Aleksandra Bardiniego, Agnieszki Osieckiej, Zbigniewa Zapasiewicza, Franciszka Starowieyskiego, Jerzego Zelnika, Niny Andrycz, Olgi Lipińskiej i wielu innych.

– Niedziela w Muzeum

„Wokół króla Jana Olbrachta” w 2001 r., „Śladami Mikołaja Kopernika” w 2003 r., „Toruń europejski” w 2004 r. Cykl „Niedziela w Muzeum” w 2004 r. przekształcił się w zyskujące popularność Toruńskie Noce Muzealne, nie tracąc jednak aspektu edukacyjnego i popularyzatorskiego. Projekt „Wokół króla Jana Olbrachta” zrealizowany w 2001 r. został doceniony i uhonorowany Nagrodą Ministra Kultury i Sztuki „Sybilla 2001”.

Artykuły autorstwa i współautorstwa Barbary Kukowicz-Wirowskiej

Kukowicz-Wirowska B., *Pięćsetna rocznica śmierci Jana Olbrachta (17 VI 1501) w Toruniu*, Rocznik Toruński 28, 2001, s. 199-200.

Maciejewska-Marcinkowska H., Kukowicz-Wirowska B., *Kalina Anna Skłodowska-Antonowicz (1923-2003): polonistka, etnograf, kustosz Muzeum Etnograficznego i Muzeum Okręgowego w Toruniu*, Rocznik Muzeum w Toruniu 16, 2007, s. 146-147.

Kukowicz-Wirowska B., Bibik J., *Działalność edukacyjna Muzeum Okręgowego w Toruniu*, [w:] *Księga pamiątkowa 150-lecia Muzeum Okręgowego w Toruniu 1861-2011*, red. K. Mikulski, E. Okoń, Toruń 2011.

Kukowicz-Wirowska B., Jędrzejewska A. K., *Dawna Fabryka Gustava Weese jako miejsce prezentacji tradycji rzemiosła i przemysłu piernikarskiego. Od wystawy do Muzeum Toruńskiego Piernika*, [w:] *Technika i nauka w muzeum. Muzeum. Formy i środki prezentacji*, red. M. F. Woźniak, M. Zdanowski, Bydgoszcz 2014, s. 201-211.

Kukowicz-Wirowska B., Jędrzejewska A. K., *Muzeum Toruńskiego Piernika*, [w:] *Muzeum Okręgowe w Toruniu. Przewodnik ilustrowany*, red. E. Okoń, Warszawa 2015, s. 140-151.

Kukowicz-Wirowska B., Jędrzejewska A. K., *Otwarcie Muzeum Toruńskiego Piernika*, Biuletyn Muzeum Okręgowego w Toruniu, red. I. Markowska, 2015, nr 94, s. 2-3.

Kukowicz-Wirowska B., Jędrzejewska A. K., *Muzeum Toruńskiego Piernika – opis ekspozycji nowego oddziału Muzeum Okręgowego w Toruniu*, Biuletyn Muzeum Okręgowego w Toruniu, red. I. Markowska, 2015, nr 95, s. 2-3.

Wybrane wystawy czasowe, stałe i „wędrujące”

„Wieś w malarstwie polskim” 1990 r.

„500 lat Sejmu Polskiego” 1993 r.

„Figury woskowe ze zbiorów Muzeum Figur Woskowych Panopticum z Sankt Petersburga” 1999 r.

„Sól dla Rzeczypospolitej” 2000 r.

„W ojczyźnie serce me zostało” 2001 r.

„Toruń w Koronie” 2004 r.

„Świadectwa szkolne, jakich nie znamy” 2004 r., 2005 r.

„Uczą i malują”, „Szopki krakowskie” 1993 r., 2004 r.

„Świat toruńskiego piernika” – ekspozycja stała – 2006 r., wraz z Marią Magdaleną Gessek

„Świat toruńskiego piernika” – ekspozycja „wędrująca” 2008 r., wraz z Marią Magdaleną Gessek

„Muzeum Toruńskiego Piernika” (2015) – oddział Muzeum Okręgowego w Toruniu wraz z Anną Kornelią Jędrzejewską, projekt nagrodzony Sybillą 2015 dla najlepszej ekspozycji w kategorii wystawy przyrodniczo-techniczne.

Anna Kornelia Jędrzejewska (Bydgoszcz)

Magdalena Nierzwicka

Magda Polanowska